

פרשת כי תצא

שילוח הקן

[א]

טעמי המצוה

שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים: (דברים פרק כב, ז)

רחמנות על האם

ידועים הם דברי הרמב"ם בספר מורה הנבוכים (חלק ג פרק מח) לבאר איסור שחיטת אותו ואת בנו ביום אחד, ומצות שילוח הקן, "כי צער בעלי חיים בזה גדול מאד, אין הפרש בין צער האדם עליו וצער שאר ב"ח, כי אהבת האם ורחמיה על הולד אינו נמשך אחר השכל, רק אחר פעל הכח המדמה הנמצא ברוב בעלי חיים כמו שנמצא באדם". ממשיך הר"מ "ולא תקשה עלי באמרם על קן צפור יגיעו רחמיך וגו', כי הוא לפי אחת משתי הדעות אשר זכרנום, ר"ל דעת מי שחושב שאין טעם לתורה אלא הרצון לבד, ואנחנו נמשכנו אחר הדעת השני".

"לצרף בהן את הבריות"

ולעיל (מורה הנבוכים חלק ג פרק כו) כשהר"מ דן באריכות על כל הענין של טעמים במצוות, מתקשה במאמר חז"ל (בבראשית רבה) וכי מה איכפת לו להקב"ה בין מי שהוא שוחט מן הצואר למי שהוא שוחט מן העורף, הוי אומר לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות שנאמר אמרת ה' צרופה וגו', שמשמע שאין טעמים במצוות, ותי' הר"מ שאין כוונת חז"ל מצד עצם מצות שחיטה, שאין בו טעם אלא ל"צרף בהם את הבריות", אלא לגבי הפרט של שחיטת צוואר בקנה ובוושט ולא מהעורף, בזה אין טעם.

וכבר הקשו האחרונים מהא דכתב הרמב"ם בהלכות תפילה (פרק ט הלכה ז) וז"ל מי שאמר בתחנונים מי שריחם על קן ציפור שלא ליקח האם על הבנים, או שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום, אחד ירחם עלינו וכיוצא בענין זה משתקין אותו, **מפני שמצות אלו גזרת הכתוב הן ואינן רחמים**, שאילו היו מפני רחמים לא היה מתיר לנו שחיטה כל עיקר. הרי לן שהר"מ פוסק שאין טעם המצוה משום רחמנות. ויש שרצו ליישב עפ"י דברי התויו"ט שכתב דדווקא בתפילה יש בעיא שאז הוי כמחליט שזה הטעם, ולהכי משתקין אותו, אבל דרך דרש אין בעיא. אבל מלשון הר"מ לא משמע כן, שהרי כתב שמצוות אלו גזירת הכתוב הן ואינן רחמים, משמע שהר"מ מחליט כאן.

ללמדינו רחמנות

הרמב"ן על התורה (בפרשתינו) שאע"פ שמודה לדברי הר"מ שיש טעמים למצוות, אבל חולק עליו בזה שכתב שאיסור אותו ואת בנו ושילוח הקן הוא משום שאנחנו מרחמים על האם, אלא שהמצוה היא ללמד אותנו מדת הרחמים ושלא נהיה אכזרים. ומה שאמרו חז"ל שהתורה ניתנה לצרף בהם הבריות, רצה לומר שאין תועלת המצוות בשביל הקב"ה, אבל התועלת בשביל האדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה, או לזכור

הנסיים ונפלאות הבורא יתברך ולדעת את השם. וזהו "לצרף בהן", שיהיו ככסף צרוף, כי הצורף הכסף אין מעשהו בלא טעם, אבל להוציא ממנו כל סיג, וכן המצות להוציא מלבנו כל אמונה רעה ולהודיענו האמת ולזכרו תמיד.

ע"ש שהוכיח כדבריו ממה ששאלו בירושלמי בנדריים (פ"ט ה"א) אם פותחין לאדם בכבוד המקום בדברים שבינו לבין המקום, והשיבו על השאלה הזאת, אי זהו כבוד המקום, כגון סוכה שאיני עושה לולב שאיני נוטל תפילין שאיני מניח, והיינו כבוד המקום (בתמיהה), משמע דלנפשיה הוא דמהני, כהדא אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו. הנה בארו שאפילו הלולב והסוכה והתפילין שצוה בהן שיהו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים, אינן לכבוד ה' יתברך, אבל לרחם על נפשותינו.

ומה שהק' הר"מ ממה שאמרו (ברכות לג, ב) "לפי שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות", כתב הרמב"ן שרצה לומר שלא חס האל על קן צפור ולא הגיעו רחמיו על אותו ואת בנו, שאין רחמיו מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר. כי האכזריות תתפשט בנפש האדם, כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד, ומפני זה אמרו (קידושין פב, א) טוב שבטבחים שותפו של עמלק. מסי הרמב"ן "והנה המצות האלה בבהמה ובעוף אינן רחמנות עליהם, אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות".

טעם על דרך הפשט

רבינו בחיי כתב עוד טעם ע"ד הפשט, "יצוה הכתוב בקיום המין ושלא לעקרו, שאע"פ שהתירה תורה שחיטת בעלי חיים לתועלת האדם לא תתיר ההשחחה והעקירה בהם, ואלו לקח האם עם הבנים כאחד הוא כאלו הכרית המין ההוא. ואמר למען ייטב לך, שהשם יחמול עליך, והארכת ימים, כאשר לא הכרת כל המין ועזבת האם ולא עקרת המין".

לעורר רחמים

עוד הביא רבינו בחיי, שיש בקיום מצוה זו התעוררות רחמים על כל העולם, והוא כי מתוך שהוא משלח את האם הנה היא מצטערת ודואגת על חרבן קנה ורחוק בניה ומצטערת והולכת ורוצה לאבד את עצמה, ומתוך צערה הגדול השר הממונה על העופות מבקש רחמים מהקב"ה, ואז הקדוש ברוך הוא שכתוב בו, (תהלים קמה, ט) "ורחמיו על כל מעשיו", ממשיך שפע הרחמים על כל המצטערים והצריכים רחמים ומרחם עליהם. נמצאת אומר שהמקיים מצוה זו ומשלח הוא סבה לעורר רחמים על כל העולם וטוב לו עמהם, וזהו שאמר למען ייטב לך והארכת ימים, כלומר אותו השלוח יהיה לטוב לך והארכת ימים עליו, כי אריכות ימים בסבת הרחמים.

לשון הזוה"ק

המקור של רבינו בחיי הוא בזוה"ק (זוהר חדש כרך ב מגילת רות דף כה עמוד ב) וז"ל האי עופא כד פרח מגוזליה ואשתלח מעל בנהא מצפצפא ואזלא ולא ידעה לאן אתר אזלא מנדדא למיבד גרמה. הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה ורחמיו על כל מעשיו, אפילו על יתושא זעירא בעלמא רחמין דיליה על כלא, ההוא דממנא על עופא איתער לגבי הקדוש ברוך הוא,

והקב"ה אתער על בנוי, כדין קלא נפקא קמיה ואמרה כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו, [שם כז] כדין איהו אתער רחמי על כל אינון דאזלי מנדדי מאתר לאתר ומדוך לדוך אחרא. תבירי לבא תבירי חילי, ואיתער רחמי על כל עלמין וחס עלייהו ושביק חובי דמנדדן מאתרייהו וחס עלייהו ועל כל עלמא. וע"ד אמר הקדוש ברוך הוא אשרי צפורה לבר והיא איתערת רחמין על כל עלמא, מאן גרים למיחס על עלמא ולאיתער רחמין עלייהו, ההוא בר נש דשלח ההוא ציפור לצערה בתרין גוונין, הכי אתער הקדוש ברוך הוא ואתמלי רחמין על כל אינון מארי דצערא ועל כל אינון דמנדדי מדוכתייהו. ובג"כ אגריה דהאי בר נש מה כתיב ביה, למען ייטב לך והארכת ימים. קם ר' בון על רגלוהי וחדי ואמר בריך רחמנא דשמענא להאי קלא ואלמלא לא אתינא לעלמא אלא למשמע דא דיי [ע' תיקונא ו'] אהדר ההוא קלא כמלקדמין.

דברים הנפלאים של הגר"א עפ"י הזוה"ק

עפ"י דברי הזוה"ק מסביר הגר"א בספר אמרי נועם (ברכות לג,ב) מה שכתוב במשנה שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינון אלא גזירות, היינו שבאמת כל הסיבה של המצה הוא דווקא להיות אכזרי ולא רחמי. ועי"ש שמסביר את זה באופן נפלא, שאם יש אדם שנוהג במדת הרחמים אין זה אומר שהוא עובד ה' דאולי זה הטבע שלו, אבל אם גם עוסק באכזריות לשם מצוה, זה מראה שהניהוג ברחמניות ג"כ הוי משום המצוה. וזה הטעם למה רק בשני מצוות כתוב שהשכר הוא אריכות ימים, והם כיבוד אב ואם ושילוח הקן, שכיבוד אב ואם הוי מצוה של רחמנות, ושילוח הקן הוי מצוה של אכזריות, ודווקא השילוח של שני מדות אלה מביאו לשלמות, והשכר הוא אריכות ימים. ולפי"ז מישב למה דווקא אחרי עקידת יצחק כתוב "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", שאברהם אבינו ע"ה עסק בחסד, והיה אפשר לחשוב שאין זה אלא משום שזה הטבע שלו, אבל עכשיו שהיה מוכן להיות אכזר בשביל לקיים מצות השם, א"כ מוכח שגם מה שגמל חסד לא היה אלא לשם שמים.

[ב]

אופן קיום המצוה

חיוב לחזר אחר מצות שילוח הקן

ידועים הם שיטת החוות יאיר (סימן סז) שאע"פ שאינו מעוניין בלקיחת הבנים עדיין יש עליו מצות שילוח הקן. עיקר ראייתו מהא דאיתא במסכת חולין (קלט, ב) יכול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן ת"ל כי יקרא במאורע לפניך, דמוכח דכי יקרא מיהת מחויב ליטפל. עוד כתב שלפי הטעם שכתב בזוהר, שהוא כדי שאם העופות תצטער ותפרח ממקום למקום לבקש את בניה, וע"י כך יתגלגלו רחמי המקום ב"ה על בניו שבגלות, מסתבר שיש מצוה אע"פ שאינו מעוניין בבנים.

על מה שכתב החו"י להביא ראיה מהזוה"ק, השיג עליו החתם סופר (בשו"ת חלק א סימן ק) שע"כ ש"ס דילן לא ס"ל הכי, דהרי להנ"ל תינח בזמן שאין בהמ"ק קיים, אך בזמן שבהמ"ק קיים כגון בימי דוד ושלמה דסיהרא קמה בשלימותיה ואם הבנים שמחה, ומכ"ש לעתיד לבא במהרה בימינו מאי איכא למימר. ואם נדחוק בזה דמ"מ צריכא התעוררות לעילא, א"כ ר"פ שלוח הקן (קלח, ב) דתנן בפני הבית ושלא בפני הבית, ומסיק בש"ס שהוא שלא לצורך ע"ש, וקשה הא צריכה רבא כנ"ל דהוה סד"א בפני הבית לא יצטרך

לשלח קמ"ל, אע"כ ש"ס דילן לא ס"ל כזוהר הנ"ל, וידוע היכי דפליגי הנגלה עם הנסתר אין לנו עסק בנסתרות "והנגלות לנו ולבנינו".

ועי"ש (בחו"י) שמפלפל בסוגיא דחולין (ק"מ, ב) דבעי רבי ירמיה שני סדרי בצים זה ע"ג זה מהו, שלמי רש"י רצה לדייק יש חיוב היכא שאינו נוטל הביצים. אבל לפי תוס' והרשב"א יוצא שאין חיוב אא"כ רוצה לקחת הבנים ואכמ"ל, שהרי הגמ' מסתפקת אם מותר לקחת האם אע"פ שלוקח התחתונים, ואם איתא הרי מצד העליונים מחויב לשלוח האם, אלא ע"כ שאין חיוב אלא אם כוונתו לקחת הבנים וכאן הוי הפסק.

אבל עי' בשו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן ק) שיש להביא ראייה ממשנתנו סוף חולין (קמב, א) ומה מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך וכו', והשתא אי אמרת בשלמא שלא הטילה תורה חיוב לשלוח אלא אם צריך לעופות וא"כ בשלוח האם ה"ל הפסד כאיסור שאינו יכול לזכות מן ההפקר כרצונו, אתי שפיר, אבל אי הטילה תורה חיוב לכל הרואה קן ואין צריך לעופות כלל שיפנה מדרכו וישלח האם אם כן אפילו הפסד כאיסור ליכא שהרי אינו חפץ לא באם ולא בבנים.

עוד דן החת"ס עפ"י דברי הרמב"ן (הנ"ל) והחנוך (מצוה תקמ"ה) בטעם המצוה שלא נתאכזר לעקור אם על בנים, דאע"ג דאסור לומר על קן ציפור יגיעו רחמיך והטעם שלא הגיעו רחמיו על בעלי חיים כל שהוא לצורך אדם דא"כ היה אסור לשחוט בע"ח, אך גזירות הן עלינו שלא נלמוד להתאכזר ונתקן מדותינו. והנה לפי טעם זה מבואר דאם אינו צריך לבנים, לא מיבעיא דאינו מחוייב לשלוח האם אלא אכזריות נמי עביד, ובמקום שנלמוד שלא נתאכזר אדרבא נרגיל עצמנו באכזריות ולצער בעלי חיים לגרש האם מעל בניה וצער בע"ח דאורייתא, אלא שכתב רמב"ן שלא הגיעו רחמיו על ב"ח אם הוא לצורך האדם, אבל אם איננו לצורך אדם שאינו צריך לבנים אכזריות היא זו לגרש האם מעל בנים.

גם ברבינו בחיי (בפרשתינו) מבואר להדיא שאין מצות שילוח הקן אא"כ רוצה לקחת הבנים, שהרי כתב שחכמים ז"ל לא תקנו ברכה במצוה זו, לפי שאינה מצוה מחוייבת כמו שאר מצות, ואינו חייב לחזר אחריה במכוון אלא כשיזדמן לו, וזהו לשון "כי יקרא", ועוד שאינו חייב בשלוח אלא כשהוא רוצה ליקח הבנים.

בעידן ריתחא

הפתחי תשובה (יורה דעה סימן רצב, א) מביא בשם הספר משנת חכמים (ריש הל' יסוה"ת) שכתב דכמו שאמרו בציצית דליכא עונש כי אם בעידן ריתחא (שעת כעס) כמבואר במנחות (מא, א), ה"ה בזה אם רואה קן ואינו נזקק לשלוח את האם מענשי ליה בעת ריתחא, אבל ליכא עונש כמו בעובר על מ"ע המוטל עליו, דמ"ע היינו אם לקח האם והבנים ע"ש. ואולי יש לחלק דציצית הוי דבר ראוי שיהיה לכל יהודי, אבל לפי הצד שאין חיוב היכא שאינו רוצה בבנים, א"כ הוי כמו שחיטה שאין מצוה אא"כ רוצה לאכול בשר, ולא מצינו שבעידן ריתחא יענש על זה שלא שחט בהמה כדי לאכול בשר. (העירו לי שדיני שילוח הקן נמצאים בר"מ בהלכות שחיטה, וזה בא לרמז שגדר המצוה הוא כמו שחיטה שאינו אלא דרך לאכול הביצים והאפרוחים)

שילוח הקן בשבת

החת"ס דן שם במי שפגע בקן ציפור בשבת האם יכול לקיים המצוה, וכתב שנחלקו רש"י והרמב"ם האם צריך לאחוזו האם בשעת השילוח, דהנה איתא בגמ' (חולין קמ"א ע"ב) במאי משלחה ר"ה אומר ברגליה, פרש"י אפילו תלש כנפיה רק רגליה שלימות ומשלחה ברגליה די, ורב יהודה אמר באגפיה, צריכים שיהיה כנפיה שלימות שתוכל לפרוח. אבל הרמב"ם (ה' שחיטה פי"ג ה"ה) פירש ר"ה אמר ברגליה שצריך לתופשה ברגליה, ולרב יהודה צריך לתופשה בכנפיה ולשלחה, נמצא רמב"ם אינו די אם מפריחה בהקשה על הקן שתפרח מאליה אלא צריך לתופשה ולשלחה.

ולפי"ז להרמב"ם שצריך לשלח בידו ולתופסה בכנפיה ולשלחה, אם כן לא מיבעיא במחוסרת צידה דה"ל צידה גמורה ומכוון לתכלית המלאכה ההיא, כי כך המצוה לצוד אותה בידיו ולשלחה אח"כ וכך היא מצותו, ופשיטא בלי ספק שחייב חטאת. ויש להעיר דיש מקום לומר שמלאכת צידה הוא לצוד הבע"ח שיישאר אצלו, אבל אם צדו כדי לשלחו מאן יימר שמקרי צידה. ולפחות הוי מלאכה שאינה צריכה לגופא שאינו רוצה שיישאר אצלו.

ממשיך החת"ס שאפילו באינו מחוסר צידה מ"מ טלטול מוקצה איכא ואסור, דאפילו לפקח גל לתקוע בשופר שתחתיו אסור, ובשופר עצמו שהוא מוקצה או נולד אסור לתקוע ומתבטל מצות תקיעה לגמרי כמ"ש במג"א (ס"ס תקפ"ו), כ"ש הכא שיקיים המצוה בחול פשיטא שאסור. אך לרש"י שיכול להפריח האם בלי נגיעת ידו ובלי איסור צידה ומוקצה היה אפשר בשבת.

החת"ס מסיק שהפוגע בשבת בקן ציפור לא מיבעיא לטעמו של הזוהר לא יפריחו שלא לעורר יללה לעילא, אלא אפילו עפ"י הנגלה כיון שעפ"י אותו הטעם אינו מחוייב לחזור אחר מצוה זו כשאינו רוצה בבנים, א"כ להרמב"ם שמצות שלוח ביד אסור בודאי, ואפילו להפריח נ"ל דלא שפיר דמי כיון דלהרמב"ם לא יצא ידי חובת מצוה נמצא התאכזר שלא לצורך, והמתחסד בזה אין רוח חכמים נוחה הימנו.

שילוח הקן מספק

אבל יש להעיר שהרי מבואר ברמב"ן שאין איסור צער בע"ח היכא שהוא לצורך האדם, א"כ היכא שמצער העוף כדי לקיים ספק מצוה, מאן יימר שנדון בזה כספק איסור, אולי נאמר שהיות ויש כאן ספק מצוה אז שפיר מקרי לצורך האדם. שוב מצאתי בספר שלח תשלח שמביא מכמה וכמה פוסקים (ברכי יוסף יו"ד סי' רצ"א, שו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' קנה ועוד) שהיכא שיש ספק כגון ספק טריפה או ספק עוף טהור אז עושים השילוח ולא אוכלים הביצים. הרי לן דאין חשש צער בע"ח היכא שעושה המצוה מספק. אבל לכאורה כל זה אינו אלא לשיטת החו"י שיש מצוה אפילו אם אינו רוצה בביצים, אבל לשיטת החת"ס ודעימיה שאין מצוה א"כ יקח הבנים אז היכא שהוא מצב של ספק שבכל מקרה אינו לוקח הבנים, אז אין ענין כלל בשילוח האם.

מה שנוקט החת"ס שלפי רש"י מותר לקיים מצות שילוח הקן בשבת הואיל ואין כאן מלאכה, ראיתי בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שאוסר, משום שהאפרוחים הם מוקצה הואיל ובכניסת שבת היה אסור לקחת אותם משום שהאם היתה רובצת עליהם. אבל דבריו צע"ג שהרי לפי רש"י היה לו האפשרות לשלח האם א"כ אין זה מוקצה מחמת איסור.

עוד ראיתי שאסור לעשות שילוח הקן בשבת משום שצריך לקנות הילדים כדי לקיים המצוה. וגם זה צל"ע שאם הדין הוא שצריך לקנות הביצים כדי לקיים המצוה אז היה מותר לקנות בשבת, כמו שמותר לקנות הלולב כדי לקיים מצות נטילת לולב.

[ג]

ברכה

מצוה הבא בעבירה

נחלקו הראשונים האם מברכים על מצות שילוח הקן, האבודרהם (ברכת המצות ומשפטיהם) והרשב"א (שו"ת ח"א סי' יח) מביא תשובת הר"י אבן פלט שדן באריכות על איזה מצוות מברכים ועל איזה מצוה לא מברכים. וכתב שעל מצוה הבא בעבירה אינו מברך, ולכן על השבת גזילה וריבית אינו מברך. וכתב שמה"ט אינו מברך על שלוח הקן דהוי מצוה הבאה בעבירה היא, דכתיב (דברים כד, י) לא תקח האם על הבנים, ואם לקחת שלח תשלח. וע"ש בהגהה שהשיג עליו הראב"ד וז"ל א"א הא לא מחוורא שאם נטלה על מנת לשלוח מאי עבירה איכא ע"כ. מקור הראב"ד הוא סוגיא דמסכת חולין (דף קמא עמוד א) שהגמ' דנה למ"ל פסוק שאסור לקחת האם אפילו לטהר מצורע, האי אין עשה דוחה ל"ת ועשה, ואמר מר בר רב אשי כגון שנטלה על מנת לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא, וליתי עשה ולידחי עשה וכו', מבואר שאינו עובר בלאו.

וכתב הברכי יוסף (יורה דעה סימן רצב, א) שאפשר לומר דדעת הר"י בן פלט והרשב"א דכיון דבמצות שילוח הקן איכא אופן דיש עבירה, (היינו היכא שלא היה ע"מ לשלוח) לא פלוג רבנן, ובכל אופן אין מברכין.

אבל מסתימת לשון האבודרהם משמע שבכל אופן הוי מצוה הבא בעבירה, ולכן יותר נראה לומר שס"ל להר"י אבן פלט שאין מצות עשה בשילוח האם לכתחילה, אלא שאם עבר על "לא תקח האם על הבנים" אז יש לו מצוה. ואולי תלוי במחלוקת ר"י ורבנן האם שלח מעיקרא משמע, כדאיתא בחולין (דף קמא עמוד א) הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח, וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה, זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקין עליה. והגמ' מסביר שנחלקו האם שלח מעיקרא משמע, היינו שלר"י המצוה אינו אלא לפני שעובר על הלאו, א"כ אין כאן לאו הניתק לעשה, ולרבנן העשה הוא אחרי שעבר על הלאו א"כ הוי לאו הניתק לעשה. ועי' ברמב"ם בהקדמה להלכות שחיטה כשמונה המצוות שיש בהל' שחיטה שהמצוה החמישי "לשלח האם אם לקחה על הבנים", משמע שאין מצוה אלא אחרי שעבר העבירה. והא דאמרינן שאם נטלה ע"מ לשלוח שיש מצות עשה אע"פ שאינו עובר בלאו עי' בביאור הרס"ג להגר"י פרלא (ל"ת קלז) שזה אינו אלא אליבא דר"י, ועי"ש שלפי"ז מיישב דברי הר"מ התמוהים, שכתב (הלכות שחיטה פרק יג הלכה יט) וז"ל אסור ליטול אם על הבנים ואפילו לטהר בהן את המצורע שהיא מצוה, ואם לקח חייב לשלח, ואם לא שלח לוקה, שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה. וקשה למה לא הביא הפסוק "תשלח" שמרבים מיניה אפילו לדבר מצוה. ולהנ"ל ניחא שרק אליבא דר"י משכחת לן עשה בלי ל"ת ולכן צריך קרא, אבל לרבנן ע"כ לא דרשינן תשלח למעט דבר מצוה דלדידהו הטעם שאסור לקחת האם בשביל מצוה הוא משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, דתמיד הם ביחד.

ובערוך השולחן (יורה דעה הלכות שלוח הקן סימן רצב, י) פסק שחייב לברך, והוא עפ"י התמים דעים (סי' קעט), וכתב "ואל תטעה בלשון תשובת הרשב"א שכתב וכן כל מצוה שהיא באה מתוך עבירה כגון השבת הגזילה וכו' וליקח את האם כדי שנחזור ונשלח אותה וכו' אין מברכין ע"ש, דה"פ דוודאי אם אוחזה כדי לשלחה מברך, אך אם נוטלה עתה כדי לשלחה לאחר זמן דגם בזה קיים העשה כמו שנתבאר, מ"מ בעת מעשה עשה עבירה ולכן לא יברך אח"כ כשישלחנה, והוי כהשבת הגזילה, ולפ"ז אדרבא ראייה מהרשב"א דאם עשה המצוה כתקונה יברך עליה. ונראה שהערוך השולחן לא ראה דברי האבודרהם, שאע"פ שבלשון שו"ת הרשב"א אפשר לומר שכוונתו אינו אלא היכא שלקחו לשלוח לאחר זמן, וז"ל שלא צונו לגזול כדי להשיב, וליקח את האם כדי שנחזור ונשלח אותה, משמע שאינו שולחה עכשיו, אבל באבודרהם משמע שבכל אופן אינו מברך.

על העשה או על הלאו

ועי"ע בשו"ת הרשב"א (חלק ג סימן רפג) שכתב להדיא שמברכין על מצות שילוח הקן. אלא שדן אם מברכין על העשה, דהיינו על השלוח, או על הלאו, דהיינו לא תקח האם על הבנים, וכתב וז"ל היה נראה יותר שהיה לו לברך על הלאו, מפני שהוא עקר המצוה דשלח תשלח אינו אלא ניתק הלאו, שאם עבר ולקח, נתקו הכתוב לעשה דשלח תשלח. ומ"מ, אינו מברך אלא שצונן לשלח, ואם מברכין, אין מברכין אלא על העשה, שאין מברכין לעולם על לאו, שאין מברכין על לאו הנבלה, שאסר לנו את הנבלה והתיר לנו את השחיטה, ועל לאו איסורי המאכלות, ועל לבישת הכלאים.

מצוה שאינו חייב לטרוח עליו

כבר הבאנו דברי רבינו בחיי שאין לברך משום שאינו מחויב לטרוח אחר המצוה, ואפילו אם מזדמן לו אינו חייב אא"כ רוצה הבנים. וקשה מאי שנא משחיטה שאע"פ שאין חיוב לשחוט אא"כ רוצה לאכול, ובכל זאת מברך ה"נ בשילוח הקן. והעירו לי שאולי סובר רבינו בחיי שברכת השחיטה אינו ברכת המצוה אלא ברכת השבח כשיטת הט"ז (יו"ד סי' א, יז).

שיטת הרוקח

הרוקח (סימן שסו) ג"כ ס"ל כדעת העל העיטור שחייב לברך, וז"ל כל המצות שהן חקות וגזירה צריך לברך, שילוח הקן וראשית הגז ושאר מתנות כהונה.

ביצים מוזרות

הפתחי תשובה (יורה דעה סימן רצב) מביא תשובת תורת נתנאל (סי' ט') שאין לברך על מצוה זו דשמא יהיו הביצים מוזרות (שאינם יכולים להוליד אפרוח) ואין לברך מספק. וכבר תמה עליו הערוך השולחן דא"כ לא נברך על תפילין שמא נפסל אות אחד, וא"ת דמעמידין על חזקה, א"כ גם כאן כן. וקשה שתינח תפילין יש להם חזקת כשרות אבל לביצים אין חזקה שאינם ביצים מוזרות.